

Daria Sługocka

Marian Podstawka

Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu SGGW

Rynek ubezpieczeń w Polsce rok po wejściu do Unii Europejskiej

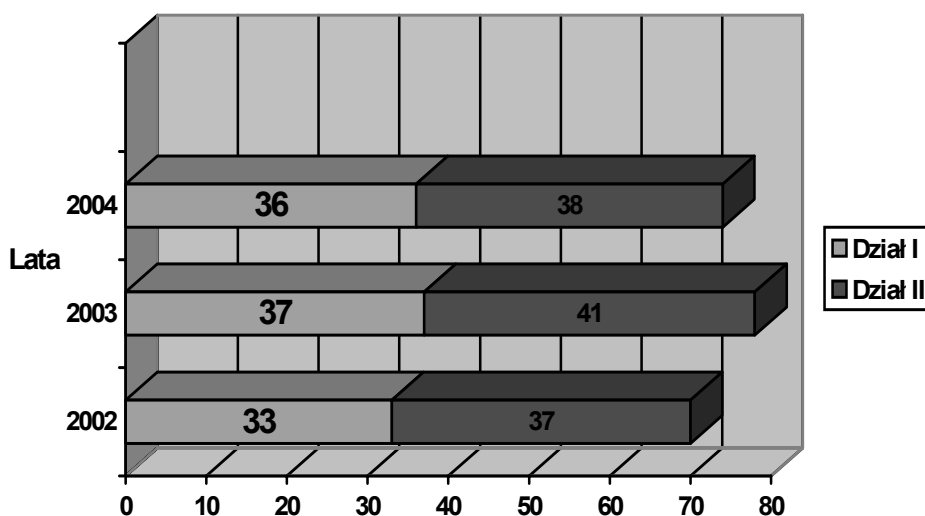
Wstęp

Rok 2004 był rokiem przełomowym w historii Polski, przyniósł on bowiem wiele w całej gospodarce, w tym w sektorze ubezpieczeń. Wejście Polski do Unii Europejskiej otworzyło nowe możliwości przed polskim sektorem ubezpieczeń, a także spowodowało otwarcie tego sektora na działalność innych towarzystw ubezpieczeniowych z UE. W wyniku reform systemowych zapoczątkowanych w 1989 r. początek lat dziewięćdziesiątych zapoczątkował cykl przeobrażeń polskiego prawa do zmieniających się regulacji wspólnotowych. Przełomowym aktem prawnym stała się ustawa o działalności ubezpieczeniowej z dnia 28 lipca 1990 r. Wprowadziła ona zasadę wolnej konkurencji i zasadę jednakowego traktowania wszystkich podmiotów działających na polskim rynku. Kolejne nowelizacje miały na celu integrację ustawodawczą z krajami unijnymi, wprowadzając m.in. zwiększoną ochronę ubezpieczonych, regulacje dotyczące działalności zagranicznych zakładów czy konieczność uzyskania zezwolenia na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej. W celu dalszego dostosowania polskiego prawa do standardów unijnych w 2003 r. uchwalono pakiet 4 ustaw ubezpieczeniowych, na który składają się następujące akty: ustawa o działalności ubezpieczeniowej, ustawa o pośrednictwie ubezpieczeniowym (znowelizowana w 2005 r.), ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny, Polskie Biuro Ubezpieczeń Komunikacyjnych i ustawa o nadzorze ubezpieczeniowym. Wyżej wymienione ustawy regulują rynek od 1 stycznia 2004 r.

Podmioty rynku ubezpieczeń i ich kapitał podstawowy

W 2004 r. zezwolenie na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej w Polsce posiadało 70 zakładów i 1 oddział główny spoza UE. Ubezpieczenia na życie oferowały 32 zakłady (30 spółek i 2 towarzystwa ubezpieczeń wza-

jemnych) oraz jeden oddział zagraniczny ubezpieczyciela. Ubezpieczenia majątkowe oferowało 36 zakładów (29 spółek i 7 towarzystw ubezpieczeń wzajemnych) oraz 3 oddziały zagranicznych firm sprzedających ubezpieczenia majątkowe¹. Z wykresu 1 wynika, iż liczba zakładów w 2004 r. spadła w stosunku do roku poprzedniego. Przyczyną tego zjawiska było wycofanie się niektórych inwestorów zagranicznych.

Wykres 1

Liczba zakładów ubezpieczeń w Polsce w latach 2002–2004

Źródło: dane Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych.

W Unii Europejskiej szczególne znaczenie odgrywają międzynarodowe grupy ubezpieczeniowe, które najczęściej występują w wielu krajach UE-15. Udział 14 największych z nich w 2000 r. przekroczył 35% składki przypisanej całej Unii, a w dziale II ponad 40% przypisu.

Spośród 14 grup działających w „starej” UE, w Polsce jest zaangażowanych 8. W związku z tym nie należy oczekiwać znacznych zmian co do obecności ubezpieczycieli zagranicznych w Polsce². Obecność międzynarodowych grup wywołuje opinie, że polski rynek ubezpieczeń został opanowany przez obcy kapitał.

¹ I. Kozera: „Ubezpieczenia – wejście do UE z lepszymi wynikami”. Forbes, Stan polskiej gospodarki 2005.

² J. Monkiewicz: „Polski rynek ubezpieczeń w UE. Nowe zasady i nowa rzeczywistość”. Wiadomości Ubezpieczeniowe 1, 2/2005.

Tabela 1

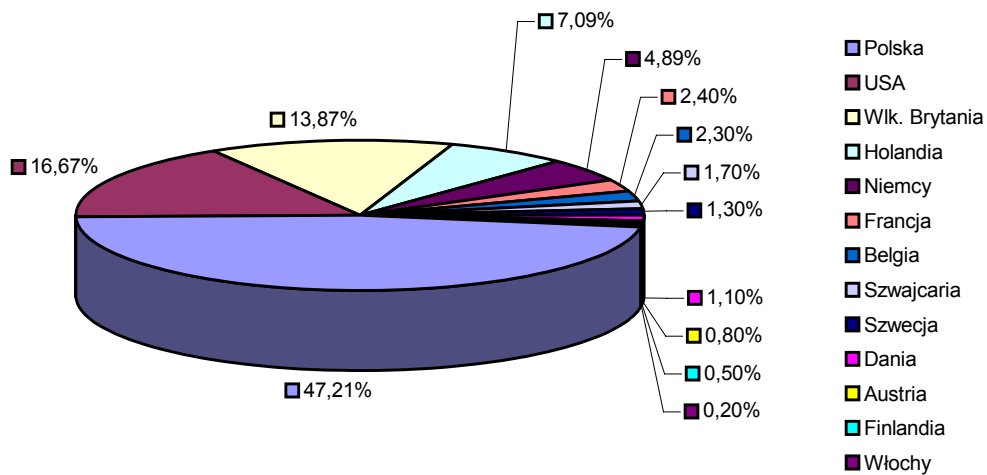
Największe grupy ubezpieczeniowe w Unii Europejskiej w 2000 r.

Grupy ubezpieczeniowe	Składka przypisana brutto (mln EUR)		
	ogółem	w tym dział I	w tym dział II
Fortis	8 072	6 331	1 741
Aegon	11 488	10 570	918
ZFS	14 280	5 762	8 518
Winterthur	17 871	9 657	8 214
RAS	14 267	4 800	9 467
Aviva	36 581	23 323	13 349
Prudential	13 156	12 623	533
AXA	39 487	26 212	13 275
Groupama	11 166	4 427	6 739
CNP	17 213	15 948	1 265
Generali	39 899	24 863	15 036
Allianz	44 599	15 956	28 643
Ergo	12 669	5 385	7 284
Skandia	8 959	8 959	0
Największe grupy ubezpieczeniowe ogółem	289 707	174 724	114 983
Przypis składki ogółem w krajach UE	813 691	529 550	289 141
Udział największych grup ubezpieczeniowych w przypisie składki (w %)	35,6	33,0	40,5

Źródło: J. Monkiewicz: „Polski Rynek Ubezpieczeń w UE. Nowe Zasady i Nowa Rzeczywistość”. Wiadomości Ubezpieczeniowe 1, 2/2005.

W ubezpieczeniach na życie największy udział ma kapitał zagraniczny (52,7% udziałów w rynku), natomiast w ubezpieczeniach majątkowych większość kapitału należy do „polskich” spółek (52,7% udziałów w rynku). Zmiany sytuacji można oczekiwać w przypadku, gdyby Eureko przejęło kontrolę nad Powszechnym Zakładem Ubezpieczeń. W dziale I dominują Amerykanie i Brytyjczycy. Kontrolują oni firmy, które stosunkowo wcześniej weszły na rynek (Amplico Life i Commercial Union). Z kolei Niemcy, jak na liczbę posiadanych firm (7 towarzystw), zajmują stosunkowo odległą czwartą pozycję³. W ubezpieczeniach majątkowych, w przeciwieństwie do działu I, Niemcy zajmują pierwszą pozycję. Posiadają niemal 18% udział w rynku i kontrolę w 10 firmach.

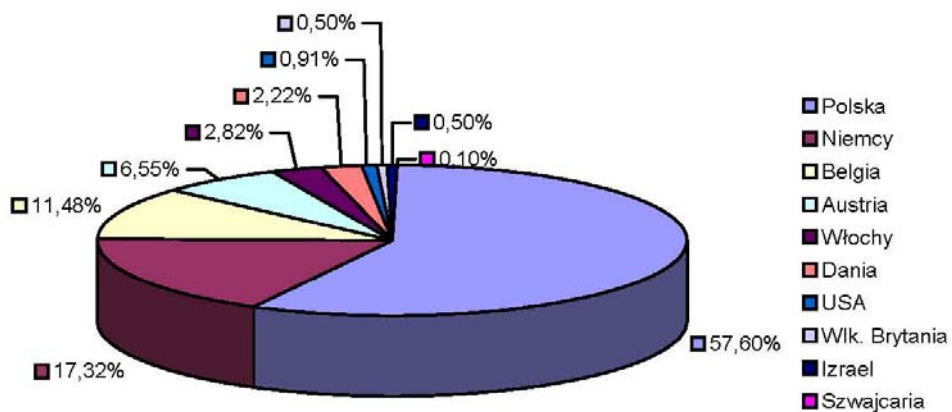
³ „Do kogo należy polski rynek ubezpieczeń”. Miesięcznik Ubezpieczeniowy, Marzec 2005.

Wykres 2

Pochodzenie kapitału zakładów ubezpieczeń dział I

Źródło: „Do kogo należy polski rynek ubezpieczeń”. Miesięcznik Ubezpieczeniowy, marzec 2005.

Wykres 3

Pochodzenie kapitału zakładów ubezpieczeń dział II

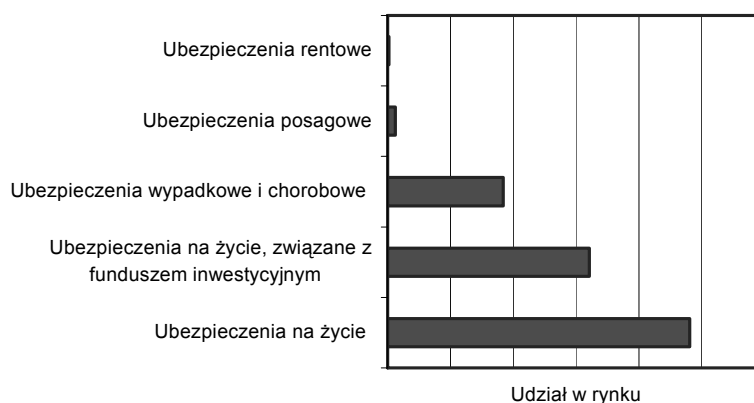
Źródło: „Do kogo należy polski rynek ubezpieczeń”. Miesięcznik Ubezpieczeniowy, marzec 2005.

Struktura składki działu I i II

Polski rynek ubezpieczeń stanowi coraz ważniejszą część rynku finansowego kraju. Wyniki z sektora ubezpieczeń za 2004 r. są dość optymistyczne. Przypis składki brutto za ten rok był wyższy o ponad 11% w stosunku do 2003 r. W ślad za tym idzie poszerzenie oferty ubezpieczeniowej dostępnej na krajowym rynku.

Warto podkreślić, że w Polsce nadal dominują składki majątkowe. Obok ubezpieczeń na życie oraz ubezpieczeń majątkowych i pozostałych osobowych, tendencją dominującą utrzymują ubezpieczenia komunikacyjne. Ponadto, relacja składek życiowych do składek majątkowych jest większa niż w innych krajach unijnych. W pozostałych krajach zakłady ubezpieczeń na życie generują większe składki niż polisy majątkowe. W 2004 r. ubezpieczenia życiowe odszły od głównego zakresu swojej działalności – funkcji czysto ochronnej. Znaczna część rynku została zdominowana przez produkty o charakterze inwestycyjnym⁴. W omawianym okresie struktura składek w dziale I w stosunku do 2003 r. nie uległa istotnym zmianom, nie można natomiast tego powiedzieć o dziale II. Dział ten odnotował zdecydowany wzrost składek.

Z podanych na wykresie 4 danych wynika, że pozycję dominującą w dziale I zajmują ubezpieczenia na życie. Ubezpieczenia posagowe i rentowe utrzymują trend stanowiący od kilku lat margines polskiego rynku ubezpieczeń⁵.

Wykres 4

Struktura składki w dziale I

Źródło: Urząd Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych: „Rynek ubezpieczeń 2004. Po trzech kwartałach 2004”.

⁴ E. Kosicka: „Powrót do korzeni”. Miesięcznik Ubezpieczeniowy, styczeń 2005.

⁵ E. Kosicka: „Powrót...”, op.cit.

Znacznym wzrostem popularności w 2004 r. cieszyły się ubezpieczenia z funduszem inwestycyjnym, często stanowiące alternatywę do lokaty bankowej. Ponadto, popularniejsze niż indywidualne były grupowe formy zawierania umowy, które przyniosły o 616 mln zł więcej składki niż w roku poprzednim. Należy zauważyć dominującą pozycję PZU Życie. Jednak nie są to już tradycyjne ubezpieczenia pracownicze, większość przypisu pochodzi ze współpracy z PKO BP, a dodatkowo jest to składka typowo ochronna⁶.

Tabela 2

Znaczenie poszczególnych rodzajów ubezpieczeń w portfelu towarzystw ubezpieczeń na życie

Rodzaje ubezpieczeń	I–IX 2004		I–IX 2005		Zmiana (w mln zł)
	składka (w mln zł)	udział (w %)	składka (w mln zł)	udział (w %)	
Grupowe	4 616,8	50,8	4 000,6	49,6	616,2
Indywidualne	4 470,6	49,2	4 069,8	50,4	400,8

Źródło: „Rynek ubezpieczeń na życie”. Miesięcznik Ubezpieczeniowy, styczeń 2005.

W Polsce struktura składek majątkowych istotnie różni się od sytuacji w „starej” Unii Europejskiej. W państwach tych ubezpieczenia komunikacyjne stanowią ok. 1/3 rynku. Oceniając udział Polski w rynku Unii, nie należy zapominać, że przeciętni polscy ubezpieczyciele są blisko o połowę mniejsi od unijnych pod względem sprzedaży.

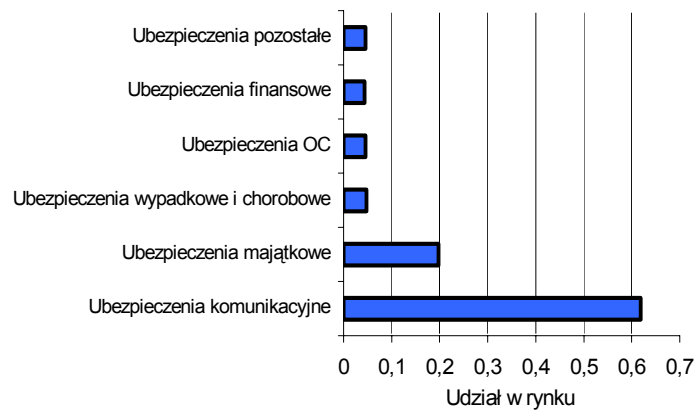
W Polsce przypis składek w dziale II wzrósł w 2004 r. w stosunku do 2003 r. o ponad 9%. W ubezpieczeniach majątkowych polisy komunikacyjne stanowią dominującą pozycję, ponad 60% przypisu składki brutto działu II. Drugą pozycję tego działu zajmują polisy majątkowe, chroniące majątek zarówno osób fizycznych, jak i podmiotów gospodarczych. Stanowią one prawie 1/5 rynku⁷ (wykres 5).

Ubezpieczenia finansowe oraz OC (inne niż komunikacyjne) pomimo szybkiego wzrostu nadal są niewielkim fragmentem polskiego rynku ubezpieczeń majątkowych, odpowiadając za 9% przypisu składki⁸.

⁶ E. Kosicka: „Powrót...”, op.cit.

⁷ I. Kozera: „Ubezpieczenia – wejście do UE z lepszymi wynikami”. Forbes, Stan polskiej gospodarki 2005.

⁸ Urząd Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych: „Rynek Ubezpieczeń 2004. Po trzech kwartałach 2004”.

Wykres 5

Struktura składki w dziale II

Źródło: Urząd Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych: „Rynek Ubezpieczeń 2004. Po trzech kwartałach 2004”.

Tabela 3

Najwięksi w ubezpieczeniach OC komunikacyjnych

Lp.	Firma	Udział w rynku (w %)
1	PZU	56,1
2	Warta	9,6
3	HDI Samopomoc	8,2
4	Tryg	3,3
5	Uniqa	3,2
6	Compensa	3,0
7	PTU	2,9
8	Generali	2,9
9	Ergo Hestia	2,8
10	Allianz	2,8
	Pozostali	5,1

Źródło: „Polski rynek ubezpieczeń komunikacyjnych”. Miesięcznik Ubezpieczeniowy, kwiecień 2005.

Według raportu SwissRe, średnia cena OC komunikacyjnego wynosi w Polsce około 80 euro, czyli od 2 do 4 razy mniej niż w krajach Unii Europejskiej. Należy zauważyć, iż szkodowość w tym segmencie rynku jest nadal dużo niższa niż w krajach Unii. Spowodowane jest to relatywnie niską wartością wypłacanych szkód osobowych. Eksperci zapowiadają jednak znaczny wzrost cen ubezpieczeń komunikacyjnych związanych ze wzrostem znaczenia świadczeń osobowych. Według danych za 2004 r., wartość zebranych składek (przypis składki brutto) z tytułu zawartych umów ubezpieczeń wyniósł 27,6 mld

złoty (łącznie ubezpieczenia majątkowe i pozostałe osobowe oraz ubezpieczenia na życie). Przypis ten był o prawie 2,9 mld złotych wyższy niż przypis składek osiągnięty w 2003 r.

Kolejną kwestią jest problem likwidacji szkód. Większa sprzedaż ubezpieczeń oznacza zwiększoną liczbę likwidowanych szkód. W konsekwencji sytuacja taka powoduje konieczność usprawnienia obsługi posprzedazowej w celu utrzymania klienta. Liczy się zatem sprawność oraz rzetelność likwidacji szkody i wypłaty świadczenia. W ostatnich latach odszkodowania w dziale I wzrastały m.in. z powodu coraz częstszych przypadków wypłat z tytułów umów zawartych w okresie ubezpieczeniowego boomu lat 90. Składały się na to zarówno wypłaty po upływie okresu ubezpieczenia, jak i wyższa śmiertelność starzejących się klientów. W dziale II tempo wypłat odszkodowań nie spadło w stosunku do 2003 r. Wysoką dynamikę odszkodowań odnotowało zwłaszcza kilka małych zakładów ubezpieczeń⁹.

Makroekonomiczne otoczenie sektora ubezpieczeń

Rozwój ubezpieczeń uwarunkowany jest przede wszystkim czynnikami ekonomicznymi, tj. poziomem rozwoju ekonomicznego, poziomem inflacji, polityką podatkową czy zamożnością gospodarstw domowych itp. Obok czynników ekonomicznych istotną rolę odgrywają czynniki związane z zabezpieczeniem społecznym, a także z poziomem świadomości i tradycji ubezpieczeniowej. Polska jest krajem „niedoubezpieczonym”. Przyczyną takiej sytuacji jest m.in. relatywnie dobry poziom zabezpieczenia społecznego, niski poziom zamożności społecznej oraz dość niska świadomość społeczna społeczeństwa. Warto podkreślić, że Polska jest nadal krajem o relatywnie niskim poziomie składek na ubezpieczenia w porównaniu do PKB. Według prognoz makroekonomicznych, na których został oparty Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007–2013, w okresie 2005–2020 średnie tempo wzrostu PKB wyniesie rocznie 5,2%, co oznaczałoby szanse wzrostu składek dla firm ubezpieczeniowych. Stan obecny polskiego rynku ubezpieczeń trudno uznać za dojrzały. Przeciętny Polak wydaje na ubezpieczenia zaledwie około 650 złotych rocznie (dane za 2003 r.), z czego tylko około 300 złotych stanowią składki na ubezpieczenia na życie. Tak niski stan rozwoju ubezpieczeń w Polsce jest nie tylko wynikiem niższego poziomu rozwoju mierzonego wysokością PKB na głowę mieszkańca (co oznacza niższą składkę), ale także i z niższego poziomu penetracji ubezpieczeniowej w Polsce¹⁰.

⁹ Urząd Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych: „Rynek Ubezpieczeń 2004. Po trzech kwartałach 2004”.

¹⁰ I. Kozera: „Ubezpieczenia...”, op.cit.

W minionym roku nastąpił dynamiczny rozwój bancassurance. Zyskały na popularności polisy zabezpieczające kredyty hipoteczne oraz ubezpieczenia inwestycyjne oferowane w bankach. Za rozwojem rynku kredytów hipotecznych podążał rozwój rynku wymaganych przez banki ubezpieczeń domów w budowie, a następnie ubezpieczeń mieszkań czy budynków. Duże sukcesy święciły więc towarzystwa „życiowe”, które sprzedawały swoje produkty przez ten kanał dystrybucji. Ponadto, uczestnicy rynku oczekują dalszego wzrostu udziału w rynku bancassurance. W pierwszej kolejności można oczekiwać wzrostu produktów związanych z kartą kredytową, czyli ubezpieczenia towarów opłacanych kartą, ubezpieczeń na życie czy ubezpieczeń związanych z niezdolnością posiadaczy kart do spłacenia zaciągniętego kredytu. Nie można natomiast powiedzieć, że rok 2004 był rokiem sukcesu indywidualnych kont emerytalnych. Sprzedawane od kilku miesięcy IKE miały być alternatywą dla tzw. III filaru emerytalnego. Wprowadzając ten program, resort polityki społecznej liczył na 2 mln klientów IKE po roku funkcjonowania. Tymczasem do tej pory skorzystało z nich około 300 tys. Polaków. Tak więc szacunki okazały się mocno przesadzone¹¹. Kolejny trend to rozwój pośredników finansowych, którzy kompleksowo dostarczają klientom produkty finansowe z różnych segmentów rynku. Według sygnałów ze środowiska ubezpieczeniowego (Dziennik Ubezpieczeniowy, marzec 2005), podstawowym kanałem dystrybucji ubezpieczeń staną się właśnie niezależni pośrednicy¹². Szanse rozwoju upatruje się w ubezpieczeniach zdrowotnych. Należy jednak zauważyć, że rozwój tych ubezpieczeń zależy jest od decyzji politycznych.

Wnioski

Analiza wielkości przypisu składki w roku wstąpienia Polski do Wspólnoty Europejskiej wskazuje na jej wzrost zarówno w dziale I, jak i II. Struktura składek w dziale I nie uległa istotnym zmianom w stosunku do lat ubiegłych, natomiast w dziale II nadal przeważają polisy komunikacyjne. Zmniejszyła się liczba podmiotów na polskim rynku ubezpieczeń w 2004 r. – w dziale I o trzy zakłady, w dziale II o dwa zakłady. Wśród towarzystw życiowych przeważają ubezpieczyciele z kapitałem zagranicznym, a wśród majątkowych, jak dotychczas kapitał polski. Po przystąpieniu Polski do UE panowała obawa co do znacznych zmian podmiotów na rynku ubezpieczeń. Obawa ta okazała się bezpodstawna. Spośród 14 czołowych ubezpieczycieli działających w „starej” Unii

¹¹ Metropol, „Zwolnione z podatku”, 21 listopad 2005r.

¹² E. Kosicka: „Powrót do korzeni”. Miesięcznik Ubezpieczeniowy, styczeń 2005.

Europejskiej 8 jest obecnych na polskim rynku ubezpieczeniowym. Podstawą prawną funkcjonowania na rynku ubezpieczeń jest m.in. pakiet 4 ustaw uchwalonych w 2003 r. w celu dalszego dostosowania polskiego prawa do standardów unijnych.

Należy podkreślić, iż potencjał polskiego rynku ubezpieczeniowego jest duży, jednak stojące przed nim zagrożenia są również istotne. Systematyczny rozwój tego rynku zależy od rozwoju gospodarczego, jak również od jakości działań samych towarzystw ubezpieczeniowych.

Literatura

- KOSICKA E.: „Powrót do korzeni”. Miesięcznik Ubezpieczeniowy, styczeń 2005.
- KOZERA I.: „Ubezpieczenia – wejście do UE z lepszymi wynikami”. Forbes, Stan polskiej gospodarki 2005.
- Metropol, „Zwolnione z podatku”, 21 listopada 2005 r.
- Miesięcznik Ubezpieczeniowy, kwiecień 2005, „Polski rynek ubezpieczeń komunikacyjnych”.
- Miesięcznik Ubezpieczeniowy, marzec 2005, „Do kogo należy polski rynek ubezpieczeń”.
- Miesięcznik Ubezpieczeniowy, styczeń 2005, „Rynek ubezpieczeń na życie”.
- MONKIEWICZ J.: „Polski rynek ubezpieczeń w UE. Nowe zasady i nowa rzeczywistość”. Wiadomości Ubezpieczeniowe 1, 2/2005.
- Raport o sytuacji sektora ubezpieczeń na podstawie niezweryfikowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń na dzień 31 grudnia 2002 r.
- Urząd Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych: „Rynek Ubezpieczeń 2003”.
- Urząd Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych: „Rynek Ubezpieczeń 2004. Po trzech kwartałach 2004”.

Insurance market in Poland a year after joining the European Union

Abstract

In 2004 Poland joined the European Union. It was preceded by a number of modifications, which had to adapt Polish economy to European economic space. This situation caused a lot of changes, among others changes in insurance legislation. The work presents insurance sector results, based on Insurance and Pension Funds Supervisory Commission information, a year after joining European Union. Analysis made in this work proved that gross premium income in 2004 had grown over 11 percent. Despite rather optimistic rates of this sector, we cannot state that Polish insurance market is mature.